

Avoimen korkeakoulun opiskelijamuotokuva 2010-luvulla:

Opiskelijoiden taustojen, motiivien ja koettujen hyötyjen tarkastelua

Avoin yliopisto ja avoin ammattikorkeakoulu houkuttelevat opiskelijoikseen itsensä kehittäjiä, väylähakijoita ja päävalinnassa hakijoita. Uusi tunnistettu ja samalla suurin opiskelijaryhmä on tutkinnon täydentäjät.

TUTKINTOKOULUTUKSEN lisäksi yliopistot ja ammattikorkeakoulut antavat avointa korkeakouluopetusta, johon voivat osallistua kaikki aiemmasta koulutuksestaan, taustastaan ja opiskelun tavoitteistaan riippumatta. Opiskelu avoimissa korkeakouluopinnoissa on vakiinnuttanut paikkansa osana elinikäisen oppimisen polkua. Opintoja hyödynnetään ammatillisen osaamisen täydentämisessä, yleissivistävänä opintoina sekä väylänä korkeakoulututkintoon. Opinnot ovat luonteeltaan tutkintojen osia, jolloin ne ovat sellaisenaan rinnastettavissa tutkinto-opintoina suoritettaviin opintoihin ja ne voidaan tarvittaessa sisällyttää myös osaksi tutkintoa. Avoimeen yliopistopetukseen osallistuu vuosittain noin 75 000 henkilöä. Avoimessa ammattikorkeakoulussa opintoja suorittavia henkilöitä on noin 10 000. (Vipunen.)

Avoimen yliopiston opiskelijoita on aiempina vuosikymmeninä jonkin verran tutkittu. Toistaiseksi laajimmin avoimen yliopiston opiskelua on tarkasteltu Rinteen tutkimusryhmineen (Rinne, Jauhiainen, Tuomisto, Alho-Malmelin, Halttunen & Lehtonen 2003) toteuttamassa hankkeessa. Siinä tutkittiin avoimen yliopiston opiskelijoiden ”kokovartalokuva” laajan rekisteriaineiston sekä ”eriytyneitä muotokuvia” laadullisen elämäkertakirjoitelma-aineiston avulla (ks. myös Alho-Malmelin 2010). Samaan kokonaisuuteen kuului myös Mannisenmäen ja Mannisen (2004) tutkimus, jossa keskityttiin avoimen yliopiston verkko-opiskelijan muotokuvaan. Edellä mainitut tutkimukset kuvaavat tilannetta yli kymmenen vuoden takaa. Piesasen (esim. 1996; 1999) tutkimukset, jotka ovat valottaneet erityisesti

nuorten avoimen yliopiston opiskelijoiden opiskelun syitä ja opintojen etenemistä, kertovat 1990-luvun opiskelijoista. Useita suppeampia tutkimuksia on tehty lähinnä joidenkin rajattujen oppialojen opiskelijoiden motiiveista ja opiskelulle antamista merkityksistä (esim. Kekäläinen & Ruuska 2010). Viime vuosina jonkin verran tutkimusta on tehty avoimen yliopiston väylän kautta tutkinto-opiskelijoiksi hakeutuneista (Purtalo-Nieminen 2009; Alho-Malmelin 2010; ks. myös Rinne, Haltia, Nori & Jauhainen 2008) sekä tutkimusta, jossa suomalaisia avoimen yliopiston opiskelijoita on tarkasteltu suhteessa muiden maiden elinikäisiin oppijoihin (Müller & Repo 2013). Avoimen ammattikorkeakoulun opiskelijoista ei ole laajempia tutkimuksia, mutta joitakin selvityksiä opiskelijoista on tehty (Uotila 2011; Lohikoski 2008).

Tuoretta ja kokonaisvaltaista tutkimustietoa avoimeen korkeakouluopetukseen osallistuneista opiskelijoista ei tällä hetkellä ole olemassa. Tämä artikkeli pyrkii omalta osaltaan vastaamaan tähän tarpeeseen tarkastelemalla valtakunnallisesti toteutetun kyselyn avulla sitä, keitä tämän päivän avoin yliopisto ja avoin ammattikorkeakoulu opiskelijoikseen houkuttelevat. Millä motiiveilla ja odotuksilla avoimessa korkeakoulussa opiskellaan ja millaisia hyötyjä opiskelijat kokevat saavansa? Tarkastelemalla sitä, keitä avoin korkeakoulu palvelee ja miten, päästään sen kysymyksen äärelle, mikä avoimen korkeakoulun koulutustehtävä nykypäivänä on ja millaisia hyötyjä ja yhteiskunnallisia vaikutuksia tällä koulutusmuodolla on. Käytämme artikkelissa termejä avoin korkeakoulu ja avoin korkeakouluopetus rinnakkain toistensa synonyymeinä. Samoin avoin yliopisto-opetus ja avoin yliopisto sekä avoin ammattikorkeakouluopetus sekä avoin ammattikorkeakoulu viittaavat tarkastelussamme samaan asiaan.

AVOIN KORKEAKOULUOPETUS KOULUTUSPOLITIIKAN PYÖRTEISSÄ

Opiskelu avoimessa yliopisto-opetuksessa on ollut mahdollista Suomessa jo 1970-luvulta lähtien. Avoimen yliopiston tehtävä hahmottui heti sen alkuaikoina varsin monipuoliseksi: kyse oli mahdollisuuksien avaamisesta korkeakoulutukseen ja yliopistotutkin-

non suorittamiseen, ammatillisen lisäkoulutuksen antamisesta sekä väljempitavoitteisen harrastusmahdollisuuden luomisesta. Avoin yliopisto haluttiin nähdä erityisesti aikuisten koulutusmuotona sekä toisena mahdollisuutena heille, joiden nuoruudessa hankkima koulutus oli jäänyt vähäisemmäksi. Jotta opinnot suunnataan nimenomaan aikuisille, opiskelulle haluttiin asettaa muun muassa 25 vuoden ikäraja. (Avoin korkeakoulu 1976; KM 1981:36.)

Avoimen yliopisto-opetuksen tehtävä on aikojen saatossa laajentunut. 1990-luvulla opetus kasvatti merkitystään, kun sen järjestämiseen suunnattiin huomattava lisärahoitus. Taustalla oli huoli kasvanneesta työttömyydestä, ja etenkin nuorisotyöttömyyden haittojen ehkäisemiseksi avoin yliopisto haluttiin avata mahdollisuudeksi myös nuorille. Nuorten osuus opiskelijoista kasvoikin, ja alle 25-vuotiaiden osuus avoimen yliopiston opiskelijoista oli 2000-luvun taitteessa noin kolmasosa (Rinne ym. 2003, 65). Koska nuorten opiskelumotiivina usein oli jatkaa opintoja tutkintoon saakka (Piesanen 1999), nousi avoimen yliopiston suhde tutkintokoulutukseen olennaiseksi kysymykseksi ja jopa kipupisteeksi perustutkinto-opetuksen ja avoimen yliopisto-opetuksen välille. Avoimen yliopiston tutkintoväylää pyrittiin myös kasvattamaan, mutta se säilyi kuitenkin kapeana reittinä tutkinto-opintoihin. (Haltia 2012a, 241.)

2000-luvulla avoimen yliopiston paikka on jäsentynyt suhteessa uuteen tutkintorakenteeseen, jossa maisterikoulutus on erotettu omaksi syklikseen. Erillisten maisteriohjelmien ja -valintareittien yleistyminen myötä avoimen yliopiston väylä voidaan nähdä näiden rinnalla yhtenä mahdollisena kanavana yliopistojen toisen syklin koulutukseen. Avoimesta yliopistosta on myös alettu enemmän puhua korkeakoulututkimuksen jo suorittaneiden mahdollisuutena osaamisen laajentamiseen ja ammatinvaihtoon. Myös maahanmuuttajat on nostettu esiin uutena potentiaalisena opiskelijarymänä. Avoin yliopisto-opetus voidaan nähdä koulutusmuotona, jolle voidaan antaa hyvin monenlaisia merkityksiä ja tehtäviä riippuen siitä, mistä näkökulmasta sitä tarkastellaan. (Haltia 2012a; 2012b.)

Avointa ammattikorkeakouluopetusta on järjestetty vuodesta 1997 lähtien, ja ammattikorkeakoulu-

järjestelmän vakinaistamisen jälkeen vuodesta 2000 saakka opetusta on alettu järjestää kaikissa ammattikorkeakouluissa. Aluksi opetusta järjestettiin ensisijaisesti ammattikorkeakoulun omille opiskelijoille, mutta 2000-luvun aikana opetusta on pyritty laajentamaan ja samalla suuntaamaan erityisesti muille kuin ammattikorkeakoulun opiskelijoille. Kuten avoimen yliopiston, myös avoimen ammattikorkeakouluopetuksen perustehtävänä on koulutuksellisen ja alueellisen tasa-arvon edistäminen sekä elinikäisen oppimisen mahdollisuuksien tarjoaminen. (OPM 2005:9.)

Viimeaikaisessa koulutuspoliittisessa keskustelussa avoimesta yliopisto-opetuksesta ja avoimesta ammattikorkeakouluopetuksesta on alettu enemmän puhua yhtenä kokonaisuutena. Koulutusta pyritään kehittämään joustavasti yksilöiden ja työelämän tarpeisiin vastaten. (esim. OPM 2009:11.) Hallitusohjelman mukaisesti korkeakoulutusta uudistetaan tavoitteellisesti painopisteenä työurien pidentämistä ja asiantuntijuuden kehittämistä edistävät koulutukselliset ratkaisut. On muun muassa tunnustettu, että jo vähintään kertaalleen korkeakoulutetut hakeutuvat maksuttomaan tutkinto-opetukseen korkeakoulujen päävalinnoissa joko osaamistaan päivittääkseen tai vaihtaakseen ammattia. Tämän vuoksi opetus- ja kulttuuriministeriössä käynnistettiin muun muassa korkeakoulujen koulutusmahdollisuuksia ja erikoistumiskoulutuksia koskevat selvitystyöt sekä korkeakoulujen valintauudistus (OPM 2010:11; OKM 2013:2, 2013:7). Kysyntää vastaavia aikuiskoulutusmahdollisuuksia pyritään siis tavoitteellisesti lisäämään. Avoin korkeakoulutus on yksi mahdollisuus ohjata aikuisopiskelijoita entistä määrätietoisemmin omille reiteilleen pois päävalinnasta.

AVOIMEN KORKEAKOULUOPISKELUN MERKITYS AIEMMAN TUTKIMUKSEN VALOSSA

Aikaisempien tutkimusten mukaan avoimessa korkeakouluopetuksessa opiskelevista enemmistö on työikäisiä ja työssäkäyviä naisia. Opiskelijat ovat kuitenkin taustaltaan heterogeeninen joukko, ja heidän sosiaalinen taustansa sekä työ- ja elämäkokemuksensa ovat varsin kirjavat. Koulutustaustassa ovat painottuneet opistoasteen tutkinnon suorittaneet, sosioekonomisessa taustassa taas toimihenkilöase-

massa olevat. (Rinne ym. 2003; Mannisenmäki & Manninen 2004; Lohikoski 2008.)

Tuoreimmissa selvityksissä avoimen yliopiston opiskelijoiden merkittävimiksi opiskelumotiiveiksi ovat osoittautuneet ammatillisen osaamisen kehittäminen, yleissivistys, tutustuminen oppiaineeseen tai alaan sekä opintojen liittäminen osaksi tutkintoa (Avointen yliopisto-opintojen kysyntä pääkaupunkiseudulla 2012, 10–11). Avoimen ammattikorkeakoulun opiskelijoilla motiivit ovat samansuuntaisia: tärkeimpiä syitä opiskelulle ovat ammatillisen osaamisen kehittäminen sekä itsensä kehittäminen. Myös ammattikorkeakoulututkinnon suorittaminen tulevaisuudessa on tärkeä tavoite osalle opiskelijoista. (Lohikoski 2008, 12–15; Lämsä 2013, 69–70; Uotila 2011, 60–72.)

Aiemmissa tutkimuksissa on myös pyritty ryhmittelemään avoimen korkeakoulun opiskelijoita erilaisiin tyypeihin. Müller ja Repo (2013) jakoivat elinikäiset oppijat uratavoitteisiin, henkilökohtaiseen kehittymiseen tähtääviin sekä tutkintosuuntautuneisiin opiskelijoihin. Rinteen ym. (2003, 120–153) tutkimuksessa löydettiin neljä avoimen yliopisto-opiskelijan profilia riippuen opiskelijan opiskelumotiiveista: urasuuntautuneet, tutkintotavoitteiset, muutoshakuiset sekä elämäntapaopiskelijat. Urasuuntautuneet pyrkivät opintojen myötä työelämässä eteenpäin. Heille kouluttautuminen on ennen kaikkea työmarkkinapääomaa, jolla turvata menestyksensä työelämässä. Tutkintotavoitteiset tähtäävät yliopiston tutkinto-opiskelijoiksi. He ovat tyypillisesti nuoria ja ovat pyrkimässä yliopistoon sen päävalinnassa. Muutoshakuiset opiskelijat etsivät avoimen yliopiston opinnoista ratkaisua tai muutosta epätyytyttävään elämäntilanteeseensa. Muutos voi liittyä esimerkiksi elämänkriisin aiheuttamaan uuden suunnan etsintään tai toiveeseen päästä pois epätydyttävästä työstä. Elämäntapaopiskelijoille opiskelu on rentouttava harrastus. Oppiminen tuo iloa jo itessään ilman välineellisiä motiiveja.

Avoimen ammattikorkeakoulun opiskelijoista on myös tehty vastaavanlaisia ryhmittelyjä. Lohikoski (2008, 21) jakoi opiskelijat tulevaisuuden opintosuunnitelmien mukaan neljään eri ryhmään: Itsensä ja ammattiosaamisensa kehittäjillä korostuvat sekä

itsensä kehittämiseen että ammattiin liittyvät toiveet. Tutkintotavoitteiset aikoivat pyrkiä tutkintokoulutukseen joko ammattikorkeakouluun tai johonkin muuhun oppilaitokseen. Urakehittäjät taas haluavat edistää omia alanvaihtotoiveitaan tai muuten parantaa asemaansa työmarkkinoilla. Näiden kolmen ryhmän lisäksi löytyi vielä neljäs ryhmä, jolla ei ollut tulevaisuuteen suuntautuvia opintosuunnitelmia.

Avoimessa korkeakoulussa opiskelu on omaehtoista aikuisopiskelua. Osallistujat opiskelevat omasta halustaan, omalla ajallaan ja omalla kustannuksellaan. Kuten edellä mainitut löydökset osoittavat, on opiskelu monille jollain tavalla ammattiin tai työhön liittyvää, mutta erilaiset itsensä kehittämiseen motiivit kietoutuvat usein tällaisten motiivien kanssa yhteen. Avoimessa yliopisto-opetuksessa opiskelijat ovat esimerkiksi voineet hyödyntää oppimaansa omaan kokemusmaailmaansa työelämässä, ja erityisen vahvasti opiskelijat ovat kuvanneet akateemisten kompetenssiensa lisääntyneen opintojen myötä (Kekäläinen & Ruuska 2010, 32). Oppimiseen liittyvät tavoitteet saattavat nousta tärkeämmäksi kuin uraan tai palkkaan liittyvät välineellisemmät tavoitteet (Lohikoski 2008, 12–15).

Aikuisopiskelulle on usein tyypillistä, että erilaiset koetut hyödyt kietoutuvat toisiinsa (Swain & Hammond 2011), ja ulkoiset ja sisäiset motiivit sekoittuvat keskenään (Bye, Pushkar & Conway 2007; McCune, Hounsell, Christie, Cree & Tett 2010). Selkeästi ammatillisia ja taloudellisia aikuisopiskelun hyötyjä ovat esimerkiksi pysyvän tai paremman työpaikan saamiseen tai ammatillisten tietojen ja taitojen karttumiseen liittyvät hyödyt. Henkilökohtaiset ja sosiaaliset hyödyt taas liittyvät aikuisilla usein ammatti-identiteetin vahvistumiseen sekä ammatillisen arvostuksen ja sosiaalisen statuksen kohenemiseen. Opiskelu ja etenkin tutkinnon suorittaminen saattavat siis merkitä esimerkiksi pysyvän työpaikan löytämistä, mutta myös itsetunnon ja ammattiminän vahvistumista nykyisessä työssä. (Isopahkala-Bouret, arvioitavana.) Lisäksi aikuiskoulutuksella yleisemmin on todettu olevan hyvin monimuotoisia vaikutuksia ihmisten hyvinvointiin ja jopa terveydentilaan (Schuller, Preston, Hammond, Brassett-Grundy & Bynner 2004; Manninen & Luukannel 2008).

TUTKIMUSONGELMAT, AINEISTO JA MENETELMÄT

Tarkastelemme tässä artikkelissa, millaisena koulutusmahdollisuutena avoin korkeakouluopetus opiskelijoiden näkökulmasta koetaan ja millaista koulutustehtävää avoin korkeakouluopetus tätä kautta toteuttaa. Tutkimme avoimeen korkeakouluopetukseen osallistuneiden opiskelijoiden taustoja, motiiveja ja kokemuksia opiskelusta. Tutkimuskysymykset ovat:

1. Keitä avoimeen korkeakouluopetukseen osallistuu?
2. Millaisia motiiveja ja tavoitteita avoimeen korkeakouluopetukseen osallistuvilla opiskelijoilla on?
3. Miten avoin korkeakouluopetus vastaa opiskelijoiden tarpeisiin ja tavoitteisiin ja millaisia hyötyjä avoimeen korkeakouluopetukseen osallistuvat liittävät opiskeluunsa?

Artikkelissa hyödynnettävä empiirinen aineisto koostuu avoimeen yliopisto-opetukseen sekä avoimeen ammattikorkeakouluopetukseen osallistuneille henkilöille tehdystä kyselystä. Kysely toteutettiin osana opetus- ja kulttuuriministeriön ns. koulutusrakennetyöryhmän työskentelyä (ks. OKM 2013:2, 26–27), joten sitä ei alun perin suunniteltu tutkimuskäyttöön. Kysely toteutettiin sähköisenä Webropol-kyselynä, johon pyrittiin saamaan vastauksia mahdollisimman laajalta opiskelijajoukolta. Kysely toteutettiin marras-joulukuussa 2012 ja se suunnattiin vuosien 2011–2012 aikana ilmoittautuneille opiskelijoille. Kysely tavoitti hieman yli 50 000 avoimen yliopiston ja yli 10 000 avoimen ammattikorkeakoulun opiskelijaa. Avoimen yliopiston opiskelijoiden vastausprosentti oli 12 % (n=6 195) ja avoimen ammattikorkeakoulun opiskelijoilla noin 13 % (n=1 489).

Kysymyksistä suurin osa oli strukturoituja. Niillä selvitettiin vastaajien taustatietoja sekä opiskelun motiiveja ja koettuja hyötyjä. Kyselyssä oli myös muutama avoin kysymys, jotka olivat luonteeltaan lähinnä täydentäviä ja tarkentavia. Aineistoon liittyi rajoitteita, kuten pieni vastausprosentti ja mahdollinen vinoutuma. Aineisto ei myöskään anna mahdollisuutta tarkastella opiskelijoiden taustoja monipuolisesti, sillä kyselyssä kartoitettiin taustatietojen

osalta vain aivan perustiedot. Aineisto on kuitenkin määrällisesti laaja ja mahdollistaa esimerkiksi eri koulustaustoista tulevien vastaajien vertailun. Avoimen yliopiston ja avoimen ammattikorkeakoulun opiskelijoille tehdyt kyselyt olivat lisäksi täysin toisiaan vastaavat, joten näiden kahden sektorin välinen vertailu on aineistojen avulla mahdollista. Tässä artikkelissa käsittelemme kyselyn strukturoituja kysymyksiä. Analyysimenetelminä on käytetty ristiintaulukointia, varianssianalyysia sekä klusterianalyysia.

AVOIMEEN KORKEAKOULUOPETUKSEEN OSALLISTUNEIDEN TAUSTATIEDOT

Taulukkoon 1 on koottu kyselyyn vastanneiden avoimeen korkeakouluopetukseen osallistuneiden henkilöiden taustatietoja. Taustatietojen erojen mer-

kitsevyyttä avoimen yliopiston ja avoimen ammattikorkeakoulun opiskelijoiden välillä on vertailtu khin neliö -testillä. Alle 25-vuotiaita avoimessa yliopistossa opiskeleista oli noin 15 % ja avoimessa ammattikorkeakoulussa opiskeleista noin 12 %. Opiskelijoista 30 vuotta täyttäneiden osuus oli miltei kolme neljäsosaa ja 50-vuotiaiden tai tätä vanhempien osuus oli miltei viidenneksen. Avoimen yliopiston opiskelijoiden ikäjakauma näyttäisi siis olevan nyt selvästi enemmän painottunut vanhempiin ikäluokkiin kuin vuonna 2000, jolloin alle 25-vuotiaiden osuus oli reippaasti yli kolmasosa ja 30 vuotta täyttäneitä oli selvästi alle puolet (Rinne ym. 2003, 65). Myös Lohikosken (2008) profiiliselvityksen mukaan avoimessa ammattikorkeakoulussa opiskeleista vuonna 2007 lähes 30 % oli alle 30-vuotiaita.

		AVOIN YLIOPISTO		AVOIN AMK	
		n	%	n	%
IKÄ	alle 20	148	2,4	35	2,3
	20–24	771	12,4	142	9,5
	25–29	709	11,4	200	13,4
	30–39	1 731	27,8	412	27,6
	40–49	1 684	27,1	433	29,0
	50 tai yli	1 178	18,9	269	18,0
SUKUPUOLI	nainen	5 069	82,1	1 087	73,6
	mies	1 097	17,8	389	26,4
PÄÄASIAINEN TOIMINTA	opiskelija	1 274	20,5	286	19,2
	työssä	3 593	57,9	865	58,1
	yrittäjä	212	3,4	86	5,8
	työtön	380	6,1	112	7,5
	eläkeläinen	178	2,9	33	2,2
	muu (esim. perhevapaalla)	567	9,1	106	7,1
KOULUTUS	perus-/keski-/kansakoulu	54	0,9	20	1,3
	lukio tai yo-tutkinto	1 029	16,6	213	14,3
	ammattillinen tutkinto	965	15,5	523	35,1
	amk-tutkinto	1 403	22,6	435	29,2
	ylempi amk-tutkinto	164	2,6	45	3,0
	alempi kk-tutkinto yliopistossa	613	9,9	55	3,7
	ylempi kk-tutkinto yliopistossa	1 739	28,0	158	10,6
	tutkijakoulutus	130	2,1	8	0,5
	muu	110	1,8	32	2,1

Taulukko 1. Avoimen yliopiston opiskelijoiden ikä, sukupuoli, pääasiallinen toiminta ja koulutus vuonna 2012.

Ikä: $\chi^2(5)=14.754$; $p=0.011$

Sukupuoli: $\chi^2(1)=55.760$; $p=0.000$

Pääasiallinen toiminta: $\chi^2(5)=29$; $p=0.000$

Koulutus: $\chi^2(8)=484.954$; $p=0.000$

Enemmistö opiskelijoista niin avoimessa yliopistossa kuin avoimessa ammattikorkeakoulussa on naisia. Valtakunnallisten tilastojen mukaan vuonna 2013 avoimeen yliopisto-opetukseen osallistuneista naisia oli noin 75 % ja avoimeen ammattikorkeakouluopetukseen osallistuneista noin 66 % (Vipunen). Myös tähän kyselyyn vastanneista enemmistö oli naisia. Vuodesta 2000 ei avoimen yliopiston sukupuolijakaumassa näytä tapahtuneen muutosta (Rinne ym. 2003, 65).

Kyselyyn vastanneista opiskelijoista vajaat 60 % oli työssä ja viidesosa oli päätoimisia opiskelijoita. Alle kymmenesosa opiskelijoista oli työttömänä tai poissa työelämästä muusta syystä, esimerkiksi vanhempain- tai hoitovapaalla. Avoimen yliopiston ja avoimen ammattikorkeakoulun opiskelijat eivät siis

tältä osin juuri eroa toisistaan. Selkein ero sektoreiden väliltä löytyi yrittäjien osuudessa, joka oli avoimen ammattikorkeakoulun puolella suurempi.

Koulutustasoltaan eri sektoreiden opiskelijat erosivat toisistaan kaikkein selvimmin. Avoimen ammattikorkeakoulun opiskelijoilla oli enemmän ammatillisia tutkintoja ja ammattikorkeakoulututkintoja, kun taas avoimen yliopiston opiskelijoilla oli useammin tutkintoja yliopistoista. Kymmenesosa myös avoimeen ammattikorkeakouluopetukseen osallistuneista oli suorittanut ylemmän korkeakoulututkinnon. Avoimeen korkeakouluopetukseen osallistuneilla oli siis tämän mukaan aiempaa korkeampi koulutustaso. Avoimen yliopiston opiskelijoiden koulutustaso on vuosituhannen vaihteesta kohonnut reilusti. Maisterin tutkinto on nyt yli neljänneksellä avoimen

MISSÄ MÄÄRIN SEURAAVAT VÄITTÄMÄT KUVAAVAT OPINTOJESI TAVOITETTA?	EI LAINKAAN	JONKIN VERRAN	HYVIN	ERITTÄIN HYVIN	
Halusin tutustua yliopisto-opintoihin					
Avoim yo	39,4	21,9	19,5	19,3	$\chi^2(3)=34,19$ $p=0,000$
Avoim amk	33,5	21,1	26,1	19,2	
Halusin tutustua tieteen-/koulutusalaan					
Avoim yo	19,3	22,2	28,7	29,8	$\chi^2(3)=189,65$ $p=0,000$
Avoim amk	35,3	23,1	23,5	18,1	
Halusin kehittää itseäni harrastukseen liittyen tai yleissivistävässä tarkoituksessa					
Avoim yo	19,7	24,4	26,0	29,9	$\chi^2(3)=3,12$ $p=0,337$
Avoim amk	21,2	24,5	24,0	30,3	
Halusin täydentää työelämässä tarvittavaa osaamistani					
Avoim yo	13,3	11,9	20,4	54,5	$\chi^2(3)=5,28$ $p=0,153$
Avoim amk	11,5	10,8	20,7	57,0	
Olen/olin tutkinto-opiskelija, tämä on sivuaineopiskelua					
Avoim yo	65,6	7,5	6,8	20,1	$\chi^2(3)=68,91$ $p=0,000$
Avoim amk	74,7	7,2	7,5	10,5	
Halusin valmistautua valintakokeisiin					
Avoim yo	72,7	11,4	6,8	9,1	$\chi^2(3)=22,94$ $p=0,000$
Avoim amk	67,9	11,2	7,9	13,1	
Suunnittelen ammatin vaihtoa					
Avoim yo	50,3	22,0	11,5	16,2	$\chi^2(3)=29,55$ $p=0,000$
Avoim amk	54,7	16,1	10,1	19,1	
Tavoitteeni on/oli hakeutua erillishaun (avoimen väylä) kautta					
Avoim yo	48,8	17,4	11,9	21,9	$\chi^2(3)=59,65$ $p=0,000$
Avoim amk	60,3	13,0	9,7	16,9	
Tavoitteeni on/oli hakeutua yliopiston päähaun kautta tutkintokoulutukseen					
Avoim yo	58,0	15,2	10,1	16,7	$\chi^2(3)=122,74$ $p=0,000$
Avoim amk	49,7	11,0	9,7	29,6	
Opinnoillani oli muu tavoite					
Avoim yo	55,7	19,4	11,5	13,4	$\chi^2(3)=32,29$ $p=0,000$
Avoim amk	51,4	17,0	12,2	19,3	

Taulukko 2. Opiskelun syyt koulutussektoreittain

yliopiston opiskelijoista, kun se vuonna 2000 oli parilla prosentilla (Rinne ym. 2003, 65). Nykyisin samalla kahden prosentin osuudella opiskelijoista on jo tutkijankoulutus. Yleinen koulutustason nousu (Aro 2014, 9–14) on siis todettavissa myös avoimeen korkeakouluopetukseen osallistuneissa, mutta muutos voidaan tulkita myös jonkinlaisena murroksena avoimen korkeakouluopetuksen tehtävässä.

OPISKELUN SYYT JA MOTIIVIT

Taulukkoon 2 on listattu kyselylomakkeesta ne kysymykset, joilla mitattiin opiskelun syitä ja motiiveja. Riveillä on esitetty prosenttiosuudet erikseen avoimeen yliopisto-opetukseen ja avoimeen ammattikorkeakouluopetukseen osallistuneiden kohdalla ja näiden erojen merkitsevyyttä on tarkasteltu khin neliö -testeillä. Motiivien yhteyttä taustoihin tarkennettiin lisäksi varianssianalyysien avulla.

Yleisimmäksi motiiviksi nousi halu täydentää työelämässä tarvittavaa osaamista. Reilusti yli puolet vastaajista kertoi tämän väittämän sopivan itseensä erittäin hyvin. Tämä osoittaa, että sekä avoimen yliopiston että avoimen ammattikorkeakoulun opiskelijat tähtäävät opiskelullaan ensisijaisesti ammatilliseen kehittymiseen. Vain reilu kymmenesosa vastanneista oli sitä mieltä, että halu täydentää työelämässä tarvittavaa osaamista ei motivoi opiskelua lainkaan. Sektorista riippumatta työelämässä olevat ja vanhemmat ikäluokat ilmaisivat opiskelun syyksi ammatillisen kehittymisen muita useammin. Myös naiset painottavat tätä motiivia hieman miehiä useammin.

Niin avoimen yliopiston kuin avoimen ammattikorkeakoulun opiskelijoilla myös halu kehittää itseään harrastusmielessä tai yleissivistävästi nousi tärkeäksi motiiviksi. Tämä motiivi oli muita ikäryhmiä tärkeämpi vanhemmille ikäluokille. Erityisesti eläkeläisille itsensä kehittäminen oli tärkeä opiskelun syy. Opiskelun tavoitteena ilmaistu ”muu syy” oli yleisempi avoimen ammattikorkeakoulun puolella, vanhemmilla ikäluokilla sekä eläkeläisillä.

Ammatinvaihtoa suunnittelivat hieman useammin avoimen ammattikorkeakoulun kuin avoimen yliopiston opiskelijat. Ammatinvaihtotoiveita oli eniten työttömillä ja muuten työelämästä poissa olevilla. Kaikkein nuorimmat ja vanhimmat ikäryhmät eivät

niinkään suunnitelleet siirtymistä toiseen ammattiin, kun muissa ikäryhmissä tämä motiivi puolestaan painottui enemmän.

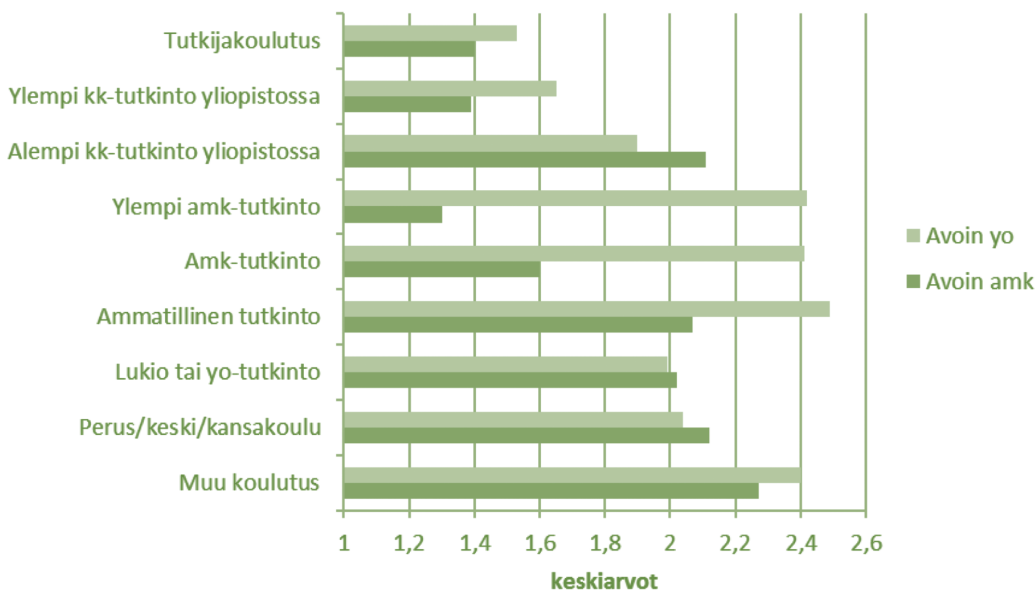
Avoimen yliopiston puolella oli enemmän heitä, joiden opiskelu oli luonteeltaan sivuaineopiskelua. Sivuaineopiskelun motiivikseen ilmoittaneet olivat odotetusti muita useammin päätoimisia opiskelijoita tai muuten poissa työelämästä. Avoimessa yliopistossa useammat olivat koulutustaustaltaan alemman korkeakoulututkinnon suorittaneita.

Avoimen yliopiston opiskelijoista huomattava osuus ilmaisi haluavansa tutustua tieteen- tai koulutusalaan. Avoimen ammattikorkeakoulun opiskelijat halusivat puolestaan hieman avoimessa yliopistossa opiskelevia useammin tutustua korkeakouluopiskeluun. Avoimessa yliopisto-opetuksessa oli myös enemmän opiskelijoita, jotka ilmaisivat halunsa hakeutua avoimen yliopiston väylän kautta tutkinto-opiskelijaksi. Avoimessa ammattikorkeakoulussa opiskelevista taas useampi halusi valmistautua valintakokeisiin tavoitteenaan hakeutua tutkintokoulutukseen päävalinnan kautta.

Tutkintotavoitteisuus, etenkin valintakokeisiin valmistautuminen ja päävalinnan kautta hakeminen, olivat selvästi sitä vahvempia motiiveja, mitä nuoremmissa opiskelijoista oli kyse. Toisaalta, mitä korkeampi koulutustausta opiskelijalla oli, sitä harvemmin hän ilmaisi tutkinnon suorittamiseen liittyviä motiiveja. Myös päätoimiset opiskelijat, työttömät ja muuten työstä poissa olevat olivat keskimääräistä tutkintotavoitteisempia. He, jotka ilmaisivat tavoitteekseen hakeutua erillisvalinnan kautta, olivat kuitenkin koulutustaustaltaan ja iältään monipuolinen opiskelijoiden joukko.

Kuviossa 1 nähdään, että avoimessa yliopistossa opiskelevista tutkinto-opiskelijaksi pyrkivät erillisvalinnan kautta kaikkein useimmin hakeutumaan ammatillisen tutkinnon, amk-tutkinnon ja ylempään amk-tutkinnon suorittaneet. Vastaavasti avoimen ammattikorkeakoulun opiskelijoista erillisvalinnan kautta hakeutumista suunnittelivat pelkän yleissivistävän koulutuksen, ammatillisen tutkinnon tai alemman korkeakoulututkinnon yliopistossa suorittaneet.

Tämä osoittaa, miten eri koulutustaustan omaavat pyrkivät kohottamaan omaa koulutustasoaan.

Kuvio 1. Avoimessa yliopistossa ja avoimessa ammattikorkeakoulussa opiskelevien tavoite hakeutua tutkinto-opiskelijaksi erillisvalinnan kautta (1=väittämä ei kuvaa lainkaan – 4=väittämä kuvaa erittäin hyvin).

Avoimessa ammattikorkeakoulussa opiskelevat aiemmin jo ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet eivät juuri suunnitelleet väylän kautta tutkinto-opiskelijaksi hakemista, toisin kuin avoimessa yliopistossa vastaavalla koulutustaustalla opiskelevat. Sen sijaan ylempään korkeakoulututkinnon yliopistossa aiemmin suorittaneet eivät suunnitelleet erillisvalinnan kautta hakeutumista, opiskelivat he sitten avoimissa yliopisto- tai ammattikorkeakouluopinnoissa. Alemman korkeakoulututkinnon yliopistossa suorittaneet osoittautuivat mielenkiintoiseksi ryhmäksi, sillä heistä avoimeen ammattikorkeakouluopetukseen osallistuneet suunnittelivat tutkinto-opiskelijaksi hakeutumista melko usein. Tässä joukossa oli siis heitä, jotka kandidaattitason tutkinnon suoritettuaan olivat halukkaita vaihtamaan ammattikorkeakouluopiskelijoiksi.

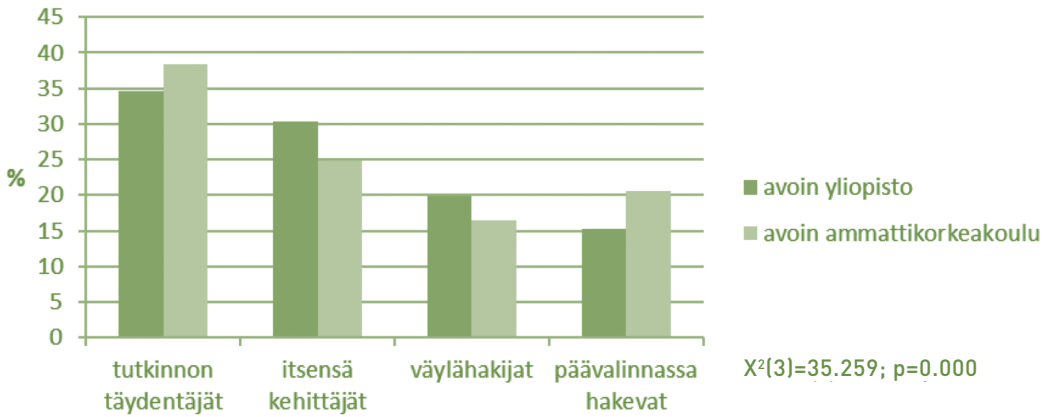
NELJÄ OPISKELIJARYHMÄÄ

Opiskelun motiiveja ja syitä mittaavien väittämien pohjalta tehtiin klusterianalyysi, jolla aineiston tapaukset jaettiin ryhmiin. Tavoitteena oli löytää mielekäs jaottelu, jonka avulla voitaisiin paikantaa aineistosta erilaisiin motiiveihin opiskelevia ryhmiä.

Aineistosta löydettiin neljä ryhmää. Suurin ryhmä nimettiin tutkinnon täydentäjiksi. Toiseksi suurin ryhmä nimettiin itsensä kehittäjiksi. Kolmas ryhmä nimettiin väylähakijoiksi ja neljäs ryhmä päävalinnan kautta hakijoiksi. Opiskelijoiden taustoja ja motiiveja tutkittiin ryhmittäin ja ryhmiä tarkasteltiin vielä ristiintaulukointien avulla. Analyysin avulla löydetty neljä ryhmää erosivat toisistaan taustoiltaan ja opiskelun motiiveiltaan.

Tutkinnon täydentäjiksi (n=2 200) nimetyllä ryhmällä oli korkein koulutustausta. Yleisin tutkinto oli ylempi tutkinto yliopistosta, joka oli 37 %:lla. Jos lasketaan kaikki yliopistotutkinnot (alempi ja ylempi tutkinto sekä tutkijakoulutus), oli yli puolet tutkinnon täydentäjistä suorittanut yliopistotutkinnon. Iältään tutkinnon täydentäjät olivat keskimääräistä vanhempia. Heistä noin 45 % oli täyttänyt 40 vuotta. Päämotiivina ryhmän opiskelijoilla oli halu täydentää työelämässä tarvittavaa osaamista, mutta sama motiivi tuli esille tärkeänä tekijänä muissakin ryhmissä. Ammatinvaihtotoiveita tässä ryhmässä oli muihin ryhmiin verrattuna vähiten, kuten myös toiveita hakeutua tutkintokoulutukseen. Samoin yleisellä tasolla kysytty itsensä kehittäminen motivoi

Kuvio 2. Opiskelijaryhmät avoimessa yliopistossa ja avoimessa ammattikorkeakoulussa.

tätä ryhmää vähemmän kuin muita ryhmiä. Tutkinnon täydentäjiin kuului niin ikään muita ryhmiä useammin sivuaineopiskelijoita. Enemmistö tutkinnon täydentäjistä oli työssä. Päätoimisia opiskelijoita oli viidesosa, mikä oli enemmän kuin muissa ryhmissä.

Itsensä kehittäjät (n=1 822) olivat iältään kaikkein vanhimpia. Yli puolet oli vähintään 40-vuotiaita ja miltei neljäsosa oli 50 vuotta täyttäneitä. Kaksi kolmasosaa itsensä kehittäjistä oli työelämässä. Eläkeläisten osuus oli neljä prosenttia, mikä oli enemmän kuin muissa ryhmissä. Koulutustaustaltaan tämä ryhmä oli varsin monipuolinen. Yliopistossa tutkinnon oli suorittanut melkein 30 prosenttia. Ammatillisia tutkintoja sekä amk-tutkintoja heillä oli keskimääräistä enemmän. Tässä ryhmässä oli hieman muita ryhmiä enemmän miehiä, tosin ero ei ollut tilastollisesti merkitsevä. Itsensä kehittäjillä tärkeimpänä opiskelun motiivina oli nimensä mukaisesti itsensä kehittäminen. Miltei yhdeksän kymmenestä vastasi itsensä kehittämistä koskevan väittämän sopivan itseensä hyvin tai erittäin hyvin. Myös työelämässä tarvittavan osaamisen kehittäminen motivoi heitä muita ryhmiä enemmän. Hyvin vahvana motiivina oli halu tutustua korkeakouluopintoihin sekä tieteen- tai koulutusalaan. Tässä ryhmässä ei ollut ammatinvaihtotoiveita tai halua hakeutua tutkintoopiskelijaksi eikä tarvetta sivuaineopiskelulle.

Väylähakijat (n=1 200) olivat tyypillisimmin iältään kolmen- ja viidenkymmenen vuoden välillä. Tähän ryhmään lukeutuvilla oli keskimääräistä

enemmän ammatillisia tutkintoja ja amk-tutkintoja, mutta myös ylempiä ja alempia yliopistotutkintoja. Muihin ryhmiin verrattuna ryhmässä oli suurin työsäikäyvien osuus ja pienin päätoimisten opiskelijoiden osuus. Reilu 70 % oli joko palkkatyössä tai yrittäjänä. Tämän ryhmän opiskelijoita motivoi muiden ryhmien tavoin työelämässä tarvittavan osaamisen kehittäminen. Väylähakijoiden selvänä erona muihin ryhmiin oli kuitenkin halu, vahva motivaatio vaihtaa ammattia. Lähes 60 % vastasi tämän väittämän sopivan itsen hyvin tai erittäin hyvin. Muutoin itsensä kehittäminen tai halu tutustua opintoihin tai opintoalaan ei juuri motivoinut väylähakijoita. Osa tähän ryhmään kuuluvista kertoi tavoitteekseen hakeutua tutkintokoulutukseen päävalinnan kautta, mutta selvästi vahvemmin kuin muissa ryhmissä väylähakijoiden tavoitteena oli pääsy tutkintokoulutukseen nimenomaan erillisvalinnan kautta. Tämän ryhmän opiskelijoista 61 %:lle väittämä sopi omasta mielestä erittäin hyvin ja 22 %:lle hyvin. Valmistautuminen valintakokeisiin ei motivoinut tätä ryhmää juuri lainkaan.

Päävalinnan kautta hakijat (n=1 009) olivat iältään kaikkein nuorimpia. Alle 25-vuotiaiden osuus oli selvästi suurempi kuin muissa ryhmissä. Melkein puolella oli koulutuksena lukio tai yo-tutkinto, mikä oli selvästi enemmän kuin muissa ryhmissä. Jonkin verran tähän ryhmään kuului myös ammatillisen tutkinnon tai ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneita. Päätoimisten opiskelijoiden osuus oli 40 %,

ja työelämässä heistä oli hieman tätä pienempi osuus. Toisaalta työttömiä tässä ryhmässä oli hieman keskimääräistä enemmän eli vajaat yhdeksän prosenttia. Työelämässä tarvittavan osaamisen täydentäminen oli ryhmässä selvästi harvinaisempi motiivi kuin muilla ryhmillä. Sen sijaan ammatin vaihto ilmaistiin motiiviksi melko usein, samoin kuin muutoin itsensä kehittäminen. Ryhmään kuuluvia motivoi hyvin vahvasti halu tutustua korkeakouluopintoihin sekä tieteen- tai koulutusalaan. Kolme neljäsosaa ilmaisi näitä motiiveja kuvaavien väitteiden sopivan itseensä hyvin tai erittäin hyvin. Päävalinnan kautta hakevien ryhmään kuuluneet eivät pitäneet opiskeluaan sivuaineopiskeluna. Osa päävalinnan kautta hakijoista piti myös erillisvalintaa mahdollisena reittinä, mutta melkein kaikki tähän ryhmään kuuluvista ilmaisivat aikeensa hakea tutkintokoulutukseen päävalinnan kautta. Hyvin yleinen motiivi ryhmässä olikin valintakokeisiin valmistautuminen.

Kuviossa 2 nähdään, että tutkinnon täydentäjiä ja päävalinnassa hakevia oli avoimissa ammattikorkeakouluopinnoissa suhteellisesti enemmän, kun taas avoimissa yliopisto-opinnoissa opiskelevista itsensä kehittäjiä ja väylähakijoita oli vastaavasti enemmän. Tutkinnon täydentäjät oli suurin ryhmä sekä avoimen yliopiston että avoimen ammattikorkeakoulun puolella. Huomio kiinnittyy tähän ryhmään erityisesti siitä syystä, että vastaavaa ryhmää ei näin selkeästi ole aiemmin tunnistettu. Tosin Lohikosken (2008) mukaan osalle avoimen ammattikorkeakoulun opiskelijoita opinnot olivat olleet luonteeltaan jo suoritettun tutkinnon täydentämistä. Myös Rinteen ym. (2003, 122–129) tutkimuksessa löydettyllä urasuuntautuneen opiskelijan tyyppillä voidaan nähdä yhtäläisyyttä tutkinnon täydentäjien ryhmään siinä, että opiskelu kytkeytyi lähinnä työelämään. Uralla etenemisen tavoitteet eivät kuitenkaan tutkinnon täydentäjien kohdalla korostuneet, vaan opinnot näyttäytyivät luonteeltaan jo suoritettun tutkinnon täydentämisenä.

OPISKELUN KOETUT HYÖDYT JA VAIKUTUKSET

Taulukkoon 3 on listattu kyselylomakkeesta ne kysymykset, joilla mitattiin opiskelun koettuja hyötyjä ja vaikutuksia. Riveillä on esitetty prosenttiosuudet erikseen avoimeen yliopisto-opetukseen ja avoimeen ammatti-

korkeakouluopetukseen osallistuneiden kohdalla ja näitä eroja on testattu khin neliö -testillä. Hyötyjen yhteyttä taustoihin tarkennettiin varianssianalyysien avulla.

Kun avoimeen korkeakouluopetukseen osallistuneilta kysyttiin, olivatko opinnot vastanneet tavoitteisiin, hyvin suuri enemmistö ilmaisi tyytyväisyytensä opintojen antiin. Yhdeksän kymmenestä oli melko tai erittäin tyytyväisiä. Avoimen yliopiston opiskelijat olivat kokeneet opintojen vastanneen tavoitteisiinsa vielä paremmin kuin avoimen ammattikorkeakoulun opiskelijat. Tutkittaessa tarkemmin tämän väittämän yhteyttä taustatekijöihin olivat vanhemmat opiskelijat keskimäärin tyytyväisempiä kuin nuoremmat ja naiset tyytyväisempiä kuin miehet.

Sekä avoimen yliopiston että avoimen ammattikorkeakoulun opiskelijat kokivat opintojen kehittäneen heidän työelämässä tarvitsemaansa osaamista. Aiemmissa tutkimuksissa on todettu samanlaisia vaikutuksia (esim. Kekäläinen & Ruuska 2010). Tulosta voidaan pitää myönteisen yllättävänä, sillä avoin korkeakouluopetus ei ole erityisesti työelämän tarpeisiin räätälöityä täydennyskoulutusta, vaan nimenomaan tutkintoihin kuuluvia opintoja. Iältään vanhemmat opiskelijat sekä naiset arvioivat tämän hyödyn merkittävämmäksi. Koulutustaustaltaan erityisesti ammatillisen tutkinnon, amk-tutkinnon tai ylempään amk-tutkinnon suorittaneet kokivat ammattiosaamisensa kehittyneen. Eläkeläiset ymmärrettävästi pitivät tätä vaikutusta vähemmän tärkeänä kuin muut ryhmät.

Opiskelijat kokivat avointen korkeakouluopintojen kehittäneen myös paljon muutakin kuin työelämässä tarvittavaa osaamista. Avoimen yliopisto-opiskelun arvioitiin tässä suhteessa olleen vielä jonkin verran vaikuttavampaa kuin avoimen ammattikorkeakouluopiskelun. Naiset arvioivat tämän hyödyn suuremmaksi kuin miehet. Niin ikään eläkeläiset arvioivat muun yleisen osaamisen kehittyneen muita enemmän. Koulutustaustaltaan he, joilla oli ammatillinen tutkinto, kokivat muun osaamisen kehittyneen eniten. Kysymykseen siitä, oliko avoimista korkeakouluopinnoista ollut opiskelijalle muuta hyötyä, vastattiin myös erittäin myönteisesti. Kyselyssä tätä tarkennettiin vielä avoimella kysymyksellä siitä, millaista tämä hyöty oli ollut. Niitä näyttäisivät avointen vastausten alustavan tarkastelun mukaan olevan esi-

Taulukko 3. Opiskelun koetut hyödyt koulutussektoreittain.

	EI LAINKAAN	VÄHÄN	EN OSAA SANOA	MELKO HYVIN/ PALJON	ERITTÄIN HYVIN/ PALJON	
Vastasivatko avoimet korkeakouluopinnot niihin tavoitteisiin, joiden vuoksi opiskelit?						
Avoin yo	0,6	5,2	2,3	50,8	41,1	$\chi^2(4)=69.18$ p=.000
Avoin amk	1,6	10,1	2,1	46,5	39,6	
Kehittävtkö avoimet korkeakouluopinnot työelämässä tarvitsemaasi osaamista?						
Avoin yo	3,9	18,7	8,3	41,2	27,9	$\chi^2(4)=12.45$ p=.014
Avoin amk	4,8	19,7	6,0	40,1	29,4	
Kehittävtkö avoimet korkeakouluopinnot muuta tarvitsemaasi osaamista?						
Avoin yo	2,2	16,0	4,0	49,8	28,0	$\chi^2(4)=45.48$ p=.000
Avoin amk	4,2	19,8	5,7	46,1	24,1	
Onko suorittamillasi avoimilla korkeakouluopinnoilla ollut vaikutusta työllistymiseesi?						
Avoin yo	37,1	16,3	28,0	10,8	7,8	$\chi^2(4)=31.81$ p=.000
Avoin amk	45,1	14,3	24,2	10,0	6,4	
Onko suorittamillasi avoimilla korkeakouluopinnoilla ollut vaikutusta työuralla etenemiseen?						
Avoin yo	33,9	18,6	25,4	13,9	8,2	$\chi^2(4)=30.21$ p=.000
Avoin amk	40,3	18,9	20,0	12,2	8,5	
Koetko avoimista korkeakouluopinnoista olleen muuta hyötyä itsellesi?						
Avoin yo	1,8	11,9	7,9	36,6	41,8	$\chi^2(4)=37.24$ p=.000
Avoin amk	3,9	14,2	5,7	37,6	38,7	

merkiksi yleissivistykseen, oppimistaitojen kehittämiseen ja itsetunnon kohoamiseen liittyvät hyödyt.

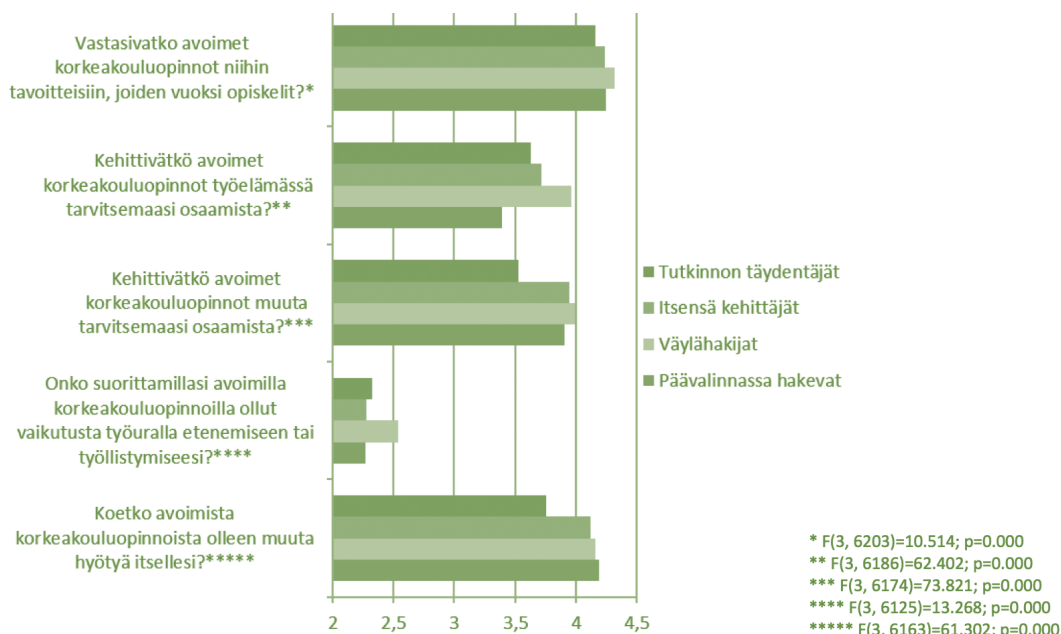
Kokonaisuutena yksittäisistä vaikutuksista vaikutus työllistymiseen tai työuralla etenemiseen arvioitiin kaikkein pienimmäksi. Toisaalta se, että tämä vaikutus oli heikompi, ei ollut yllättävää. Enemmistöllä opiskelijoista ei alun perinkään ollut opiskelumotiivina ammatinvaihtosuunnitelmat (ks. taulukko 2). Suurin osa avoimeen korkeakouluopetukseen osallistuneista oli tyytyväisiä nykyiseen työhönsä ja toivoi kehittyvänsä nimenomaan siinä. Myös aiemmissa tutkimuksissa on todettu, että aikuiset eivät välttämättä tavoittele opiskelulla tai jopa tutkintoonkaan tähtäävällä opiskelulla muuta työtä, vaan sillä etsitään usein turvallisuutta, pätevyyttä ja vahvistusta nykyisessä työssä pärjäämiseen ja kehittämiseen (Isopahkala-Bouret, arvioitavana; Alho-Malmelin 2010, 159). Toki joillekin opiskelijoille työuravaikutuksetkin ovat olleet merkittäviä. Alemman korkeakoulututkinnon suorittaneet ylipäänsä ja avoimen yliopisto-opintojen puolella myös ylemmän amk-tutkinnon suorittaneet arvioivat työuravaikutukset suuremmaksi kuin muut. Sen lisäksi opiskelijat ja muuten työstä poissa olevat arvioivat nämä hyödyt isoimmiksi.

Kuviossa 3 on esitetty koetut hyödyt vielä opiskelijaryhmittäin. Väittämistä "Onko suorittamillasi avoimilla korkeakouluopinnoilla ollut vaikutusta työuralla etenemiseen?" ja "Onko suorittamillasi avoimilla korkeakouluopinnoilla ollut vaikutusta työllistymiseesi?" muodostettiin summamuuttuja (Cronbachin $\alpha = 0.840$).

Väylähakijat on joukko, joka toi esille kaikkein eniten kokemiaan hyötyjä avoimesta korkeakouluopiskelusta. He kokivat opiskelun yleisesti vastanneen tavoitteisiinsa. Tämä ryhmä koki niin työelämäosaamisensa kuin muunkin osaamisensa kehittyneen eniten. Selvästi muita ryhmiä enemmän tämä ryhmä koki opiskelulla olleen myös työuraan liittyviä hyötyvaikutuksia. Väylähakijat lienevät juuri niitä opiskelijoita, joita avoin korkeakouluopetus on onnistunut palvelemaan kaikkein parhaiten. Se, että he suunnittelevat hakeutuvansa tutkinto-opintoihin erillisvalinnan kautta, saattaa kertoa onnistuneista opiskelukokemuksista ja positiivisesta opiskelun kierteestä, jossa opiskelumahdollisuus on osaltaan luonut halua koulutautua yhä lisää (Alho-Malmelin 2010, 136–140).

Tutkinnon täydentäjien ryhmässä erityisesti muun kuin työelämässä tarvittavan osaamisen ja mui-

Kuvio 3. Opiskelijaryhmien kokemat opiskelun hyödyt.

den erikseen määrittelemättömien hyötyjen kohdalla opintojen vaikutukset koettiin vähäisimmiksi. Tälle voidaan etsiä selityksiä muun muassa siitä, että tutkinnon täydentäjien enemmistöllä on jo kokemusta korkeakouluopiskelusta ja monilla jopa tutkinto, joten nämä opiskelijat eivät ehkä anna avoimelle korkeakouluopiskelulle samanlaista erityisarvoa kuin muut ryhmät. Heidän odotuksensa opintojen hyödyistä ylipäänsä voivat olla erilaiset kuin muilla. Koulutuksen tavoitteena on mahdollisesti ollut tietyn pätevyyden hankkiminen, jolloin koulutukseen osallistumisessa tilannekohtaisesti painottuvat ehkä muita ryhmiä enemmän tietyt välineelliset motiivit.

Itsensä kehittäjät näyttäytyvät koettujen hyötyjen osalta jonkinlaisena keskiryhmänä. Tällä ryhmällä opintojen motiivit liittyivät vahvasti niin itsensä kehittämiseen kuin ammatissa kehittymiseen, ja he vaikuttivatkin olevansa opinnoista saamiinsa hyötyihin melko tyytyväisiä. Päävalinnassa hakijoiden ryhmä taas erosi muista ryhmistä selkeimmin siinä, että he arvioivat työelämässä tarvittavan osaamisen karttuneen muita ryhmiä vähemmän. Tämä selittyy luonnollisesti sillä, että tähän ryhmään kuuluvat ovat vielä nuoria ja muita useammin opiskelijoita. Jos he

ovat työssä, mieltävät he työpaikkansa todennäköisesti luonteeltaan väliaikaiseksi läpikulkuammattiksi. Muita hyötyjä tähän ryhmään lukeutuvat kokivat saaneensa myös paljon, joten nuorten tutkintotavoitteistenkin elämään avoin korkeakouluopiskelu lienee vaikuttanut monella myönteisellä tavalla.

LOPUKSI

Aiempiin tutkimuksiin verrattuna merkittävimmät muutokset avoimen korkeakoulun opiskelijamuotokuvassa ovat kohonnut koulutustaso sekä ikä. Voidaan todeta, että avoin korkeakoulu on siis "palautunut" aikuisille. Samalla koulutustason nousun myötä avoimeen korkeakouluopetukseen osallistuu aiempaa huomattavasti enemmän sellaisia opiskelijoita, joilla jo on korkeakoulututkinto tai jotka ovat parhaillaan tutkinto-opiskelijoita. Tämä tutkinnon täydentäjiksi nimetty, ammatillista osaamistaan kehittävä opiskelijaryhmä tunnistettiin tässä tutkimuksessa avoimen korkeakoulun uudeksi opiskelijaryhmäksi.

Klusterianalyysin avulla aineistosta löydettiin tutkinnon täydentäjien lisäksi myös kolme muuta ryhmää. Väylähakijat ja päävalinnan kautta hakijat ovat kaksi tutkintotavoitteista ryhmää. Väylähakijat ovat

aikuisempia, työelämässä olevia ja heillä on tavoitteenaan vaihtaa ammattia ja nostaa omaa koulutustasoaan. Päävalinnan kautta hakijat ovat nuorempia ja useammin päätoimisia opiskelijoita. Halu tutustua opiskeluun ja opintoalaan motivoi vahvasti. Itsensä kehittäjät taas on "perinteinen" aikuisopiskelijoiden ryhmä, jolla näyttäisi olevan ennen kaikkea itseisarvoisia opiskelun motiiveja. Tutkinto- tai ammatinvaihtotoiveita ei ole, ja opiskelua siivittää kiinnostus ja halu itsensä kehittämiseen.

Suhde tutkinto-opintoihin näyttää tulleen merkittäväksi tekijäksi pohdittaessa avoimeen korkeakouluopiskeluun osallistumista. Avoimeen yliopistoopiskeluun osallistuneista vielä 2000-luvun taitteessa tutkintotavoitteisia olivat nimenomaan nuoret, jotka eivät olleet saaneet opiskelupaikkaa yliopistosta ja pyrkivät edistämään tavoitettaan avoimen yliopiston opinnoilla. Nyt nuoria tutkintotavoitteisia näyttäisi olevan avoimessa korkeakoulussa aiempaa hieman vähemmän, mutta aikuisten tutkintotavoitteisuus on sen sijaan lisääntynyt. Avoin korkeakoulu näyttäytyy mielekkäänä koulutusreitteinä heille, jotka ovat valmiita siirtymään koulutustasoltaan askelman ylöspäin. Aikuisilla on halua suorittaa tutkintoja, jolloin on relevanttia kysyä, onko heillä siihen järjestelmän puitteissa myös mahdollisuuksia. Aikuisten motiivi tutkinto-opintoihin ei pelkästään riitä, vaan myös institutiotasolla järjestelmän ja tarjottujen koulutusreittien tulee olla sellaisia, että siihen on realistisesti mahdollisuudet (Fragoso et al. 2013).

Aikuisten tutkintotavoitteisuus tulee ymmärrettäväksi, kun tarkastellaan yleistä koulutustason nousua ja sen myötä työelämässä tapahtuneita muutoksia. Kun aiemmin ylempään toimihenkilöasemaan saattoi päästä opistoasteisella tutkinnolla, ovat maisterin paperit nykyään lähes välttämättömät (Aro 2013). Tutkinnon tuoma turvallisuuden tunteen lisääntyminen ja ammatti-identiteetin vahvistuminen ovat aikuisille tärkeitä, ja myönteiset vaikutukset saattavat kantaa pitkälle myös työssä jaksamisen ja jatkamisen kannalta (Isopahkala-Bouret, arvioitavana). Opiskelussa on tyypillistä se, että erilaiset motiivit kietoutuvat toisiinsa. Itsensä kehittämistä ja ammatillista hyötyä voi olla vaikea erottaa toisistaan.

Suhde tutkinto-opiskeluun näkyy kuitenkin vahvasti siinä, että niin moni opiskelee jo suorittamansa tutkinnon jälkeen ja lukeutuu niin sanottuun tutkinnon täydentäjien ryhmään. Koulutuspolitiikan tavoite korkeakoulututkinnon jo suorittaneiden ohjaamisesta avoimiin korkeakouluopintoihin näyttää siis toteutuneen. Avoin korkeakoulu on toki jo aiemminkin ollut melko pitkälle kouluttautuneiden opiskelupolku (ks. esim. Rinne ym. 2003), mutta se, että opinnot tänä päivänä houkuttelevat pariinsa yhä suuremmissa määrin jo korkeakoulututkinnon suorittaneita, saattaa osaltaan karkottaa opinnoista heitä, joilla on matalampi koulutustausta.

Avoimuuden ja tasa-arvon tavoitteista huolimatta avoin korkeakoulu saattaa näyttäytyä ympäristönä, joka ei tunnu omalta heille, joilla ei ole aiempaa kokemusta korkeakoulutasoisesta opiskelusta (ks. Reay, Crozier & Clayton 2010). Miten siis houkuttella mukaan myös heitä, jotka eivät tällä hetkellä osallistu, mutta saattaisivat kuitenkin hyötyä opinnoista? Reunaehtoina täytyy muistaa, että avoin korkeakouluopiskelu on tiukasti ottaen tutkintojen osien opiskelua. Esimerkiksi erilaiset valmentavat tai tutkintorakenteen ulkopuoliset opinnot eivät ole avointa korkeakouluopetusta enää, toisin kuin 2000-luvun alussa oli mahdollista. Avoimen yliopiston osalta tämä rajaus virallistettiin vuoden 2009 lopulla annetussa maksuasetuksessa (SA 1082/2009). Avoimen ammattikorkeakoulun osalta jo edeltäneiden vuosien rahoituspäätöksissä ohjattiin tällaiseen rajaukseen.

Tutkinnon täydentäjien ilmaantumista avoimen korkeakoulun opintoihin lienee omalta osaltaan lisännyt myös se, että korkeakouluetuille suunnatun täydennyskoulutuksen julkinen tuki on 1990-luvun lopun tilanteeseen verrattuna käytännössä karsittu pois. Omalla kustannuksellaan opiskelevalle avoin korkeakoulu on siten ollut suhteellisesti houkuttelevinta myös taloudellisesti, sillä vuoden 2009 maksuasetusmääräyksessä maksukatoksi avoimelle korkeakouluopetukselle on asetettu 10 euroa opintopistettä kohden.

Uusia avoimen korkeakouluopetuksen toimintaympäristöön vaikuttavia tulevaisuuskysymyksiä on useita. Pyrkimys edistää uusien ylioppilaiden pääsyä tutkintokoulutukseen muun muassa korkeakoulujen yhteishaulla ja ensi kertaa hakevien erillisellä valinta-

kiintiöllä voivat vaikuttaa nuorten käyttäytymiseen eri tavoin. Osa hakijoista saattaa olla valikoivia opiskelupaikkansa suhteen ja pitää mieluummin väli vuoden valmentautuen avoimessa kuin ottaa vastaan kannaltaan vähemmän toivotun opiskelupaikan. Tämä luultavasti lisäksi myös väylähakijoiden määrää. Keskustelu niin sanotuista korkeakouludiplomeista (OKM 2013:2) myös osaltaan lisäänee avoimen korkeakouluopiskelun merkitystä tulevaisuudessa.

Kolmas tulevaisuuteen vaikuttava asia on valmis-teilla olevat korkeakoulujen erikoistumiskoulutukset, jotka on tarkoitettu tutkinnon jälkeisiksi, tyypillisesti osaamista syventäviksi laajoiksi, vähintään 30 opintopisteen laajuisiksi koulutuksiksi (OKM 2013:7). Niiden kohdalla kysymykset avoimen korkeakouluopetuksen ja uusien erikoistumiskoulutusten rajanvedosta ovat varsin ajankohtaisia. Vielä yhtenä tulevaisuushaasteena voi nähdä ulkomaisten yliopistojen tai muiden organisaatioiden tarjoamat maksuttomat verkkokurssit (*massive open online courses*, lyhyemmin *mooc*), jotka yhtäältä saattavat vähentää suomalaisten korkeakoulujen avoimeen kohdistuvaa kysyntää ja nostaa oppimateriaalien ja opetusmenetelmiin kohdistuvia odotuksia, mutta toisaalta myös lisätä kiinnostusta kotimaisilla (äidin)kielillä tapahtuvaan opiskeluun (ks. Hiidenmaa 2013).

Edellä kuvattujen haasteiden yhteisvaikutus jää nähtäväksi, joten avoimen korkeakouluopetuksen on siten elettävä ajassa jatkossakin. Tämän hetken tilanteessa näyttää ainakin siltä, että he, jotka ovat löytäneet avoimen korkeakoulun, ovat ilmeisen tyytyväisiä opin-

toihin ja niiden tuomiin hyötyihin. Valtaosa kertoo opintojen vastanneen niihin tavoitteisiin, joiden vuoksi opiskeli. Kokemukset ja mielikuvat avoimesta yliopistosta ovatkin varsin positiivisia niin avoimen opiskelijoilla kuin muilla kansalaisilla (ks. Avointen yliopistopintojen kysyntä pääkaupunkiseudulla 2012). Avoin korkeakouluopetus näyttää siis tämän tutkimuksen mukaan ainakin tältä osin onnistuneen elinikäisten oppimismahdollisuuksien tarjontatehtävässään.

Nina Haltia
KT, tutkijatohtori
Kasvatustieteiden laitos, Elinikäisen oppimisen ja koulutuksen tutkimuskeskus CELE
Turun yliopisto

Leena Leskinen
THM/TtM, varajohtaja,
koulutusjohtaja
Koulutus- ja kehittämispalvelu
Aducate
Itä-Suomen yliopisto

Esa Rahiala
DI, AMK-erityisasiantuntija
Talous- ja hallintopalvelut
Satakunnan ammattikorkeakoulu

LÄHTEET .....

- Alho-Malmelin, M. (2010). *Avointa väylää maisteriksi. Tutkimus avoimessa yliopistossa opiskelleista ja väylän kautta korkeakouluun tulleista opiskelijoista*. Turun yliopiston julkaisuja C 300.
- Aro, M. (2013). Koulutusekspansio ja koulutusinflaatio Suomessa vuosina 1970–2008. *Yhteiskuntapolitiikka* 78 (3), 287–303.
- Aro, M. (2014). *Koulutusinflaatio. Koulutusekspansio ja koulutuksen arvo Suomessa 1970–2008*. Turun yliopiston julkaisuja C 376.
- Avoin korkeakoulu 1976*. Suomen Kulttuurirahaston Avoimen korkeakoulun toimikunnan mietintö.

- Avointen yliopisto-opintojen kysyntä pääkaupunkiseudulla*. Raportti opetus- ja kulttuuriministeriölle 30.4.2012. Helsingin yliopiston Avoin yliopisto.
- Bye, D., Pushkar, D. & Conway, M. (2007). Motivation, interest, and positive affect in traditional and non-traditional undergraduate. *Adult Education Quarterly* 57 (2), 141–158.
- Fragoso, A., Gonçalves, T. Ribeiro, C. M., Monteiro, R., Quintas, H., Bago, J., Fonseca, H. & Santos, L. (2013). The transition of mature students to higher education: Challenging traditional concepts? *Studies in the Education of Adults* 45 (1), 67–81.

- Haltia, N. (2012a). *Yliopiston reunalla. Tutkimus suomalaisen avoimen yliopiston muotoutumisesta*. Turun yliopiston julkaisuja C 352.
- Haltia, N. (2012b). Vähäistä hyväksilukua ja ketjutettuja tutkintoja: Aikuinen yliopisto-opiskelija 2000-luvun koulutuspoliittisessa diskurssissa. *Kasvatus* 43 (5), 476–487.
- Hiidenmaa, P. (2013). *Jos vastaus on mooc, mikä on kysymys?* Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia, Helsinki. http://ok.helsinki.fi/wp-content/uploads/2014/01/Jos_mooc_on_vastaus.pdf
- Isopahkala-Bouret, U. (arvioitavana) Investing in a higher education degree in mid-life: what are the expected and unexpected outcomes? *International Journal of Lifelong Education*.
- Kekäläinen U, Ruuska A. (2010). Avoimen yliopiston opinnoilla kohti akateemista asiantuntijuutta ja työelämäosaamisen vahvistumista. *Peda-Forum* 1/2010.
- KM 1981:36. Avoimen korkeakoulun toimikunnan mietintö.
- Lohikoski, S. (2008). *Avoimen ammattikorkeakoulun opiskelija: Profiliselvitys 2006–2007*. Satakunnan ammattikorkeakoulun raportteja B 2. Pori.
- Lämsä, A. (2013). *Avoimen ammattikorkeakoulun tutkintotavoitteinen polkuopiskelija: opiskelukokemukset ja opiskelun merkitys opiskelijan elämäntilanteissa*. Turun yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Julkaisematon pro gradu -tutkielma.
- Manninen, J. & Luukannel, S. (2008). *Omaehtoisen aikuisopiskelun vaikutukset. Vapaan sivistystyön opintojen merkitys ja vaikutukset aikuisten elämässä*. Vapaan sivistystyön yhteisjärjestö.
- Mannisenmäki, E. & Manninen J. (2004). *Avoimen yliopiston verkko-opiskelijan muotokuva. Tutkimus opetuksesta, opiskelusta ja opiskelijoista verkossa*. Raportteja ja selvityksiä 44. Helsinki: Palmenia-kustannus.
- McCune, V., Hounsell, J., Christie, H., Cree, V.E. & Tett, L. (2010). Mature and younger students' reasons for making the transition from further education into higher education. *Teaching in Higher Education* 16 (6), 671–702.
- Müller, R. & Repo, S. (2013). Careerists or Educational Aspirants? – (Re-)entry of European Lifelong Learners into Higher Education. *Lifelong Learning in Europe* 2013/2. <http://line.fi/en/article/research/22013h/careerists-or-educational-aspirants-re-entry-of-european-lifelong-learners-into-higher-education>
- OKM 2013:2. *Monipuoliset ja sujuvat opintopolut*. Korkeakoulujen koulutusrakenteiden kehittämistyöryhmän muistio. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä.
- OKM 2013:7. *Asiantuntijuus edellä*. Korkeakoulujen uusi erikoistumiskoulutus. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä.
- OPM 2005:6. *Avoimen ammattikorkeakoulun kehittämisen haasteet*. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä.
- OPM 2010:11. *Ei paikoillenne – vaan valmiit hep!* Koulutukseen siirtymistä ja tutkinnon suorittamista pohtineen työryhmän muistio. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä.
- OPM 2011:9. *Ammatillisesti suuntautuneen aikuiskoulutuksen kokonaisuudistus*. Akku-johtoryhmän väliraportti. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä.
- Piesanen, E. (1996). *Avoimien yliopistojen nuoren aikuisen uranäkemyksen muotoutumisesta*. Koulutuksen tutkimuslaitoksen julkaisuja A 67. Jyväskylän yliopisto.
- Piesanen, E. (1999). *Avoimien yliopistojen 25-vuotiaiden opiskelijoiden koulutus- ja työuran kehittymisessä*. Koulutuksen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 7. Jyväskylän yliopisto.
- Purtilo-Nieminen, S. (2009). *Tie yliopistoon: narratiivinen tutkimus avoimen yliopiston väylän kautta tutkinto-opiskelijoiksi hakeutuneista*. Acta Universitatis Lappeensis 166.
- Reay, D, Crozier, G., & Clayton, J. (2010). 'Fitting in' or 'standing out': working-class students in UK higher education. *British Educational Research Journal* 36 (1), 107–124.
- Rinne, R., Haltia, N., Nori, H. & Jauhiainen, A. (2008). *Yliopiston porteilla. Aikuiset ja nuoret hakijat ja sisäänpäässeet 2000-luvun alun Suomessa*. Finnish Educational Research Association. Research in Educational Sciences 36.
- Rinne, R., Jauhiainen, A., Tuomisto, H., Alho-Malmelin, M., Halttunen, N. & Lehtonen, K. (2003). *Avoimen yliopiston opiskelija: kokovartalokuvasta eriytyneisiin muotokuvaan*. Turun yliopiston kasvatustieteiden laitoksen julkaisuja A 200.
- SA 1082/2009. *Valtioneuvoston asetus yliopistojen toiminnassa perittävistä maksuista*.
- Schuller, T., Preston, J., Hammond, C., Brassett-Grundy, A. & Bynner, J. (2004). *The benefits of learning. The impact of education on health, family life and social capital*. London: RoutledgeFalmer.
- Swain, J. & Hammond, C. (2011). The motivations and outcomes of studying for part-time mature students in higher education. *International Journal of Lifelong Education* 30 (5), 591–612.
- Uotila, E. (2011). *"Kun mopo karkaa käsistä ja elämä muuttuu": kokemuksia avoimessa ammattikorkeakoulussa opiskelusta*. Turun yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Julkaisematon pro gradu -tutkielma.